

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2017- 2018

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ (11^η) ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΗΣ (7^η)

**Πέμπτη, 22 και Παρασκευή, 23 Φεβρουαρίου
2018**

I

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

Κύκλος ΛΑ΄

Κοσμοϊστορικές Έρευνες στον Ομφαλό της Γης.

Ελληνισμός, Ευρώπη και η «καθ' ημάς» Ανατολή:

Συγκριτικές Μελέτες Τριών Πολιτισμών

Οι ενέργειες του Ελληνισμού κατά την διάρκεια του χειμώνα στην εποχή των μεταβολών από τον 1ο αιώνα π.Χ. μέχρι τον 3ο μ.Χ. λειτουργούσαν στην κατεύθυνση επικράτησης θρησκευτικότητας συμβατής με την ουσία του Ελληνισμού. Αυτή η ουσία συνίσταται στο βίωμα της αιωνιότητας ως αχρονικού άξονα του χρόνου.

[Μερικοί Έλληνες που βρέθηκαν για την μεγάλη εορτή ζητούν να δουν τον Χριστό, και οι Μαθητές του το λένε: ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκρίνεται αὐτοῖς λέγων:

ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολλύει αὐτήν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. ...

... νῦν ἡ ψυχὴ μου **τετάρακται**, καὶ τί εἶπω; **πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης**. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. **πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα**. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ: **καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω**. ...

... ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν: οὐ δι' ἐμὲ ἡ φωνὴ αὕτη γέγονεν ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. **νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου**. **νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω**. **κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἑαυτόν**. τοῦτο δὲ ἔλεγεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ ὄχλος: **ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς λέγεις σὺ ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;** τίς ἐστὶν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: **ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς ἐν ὑμῖν ἐστίν**. **περιπατεῖτε ὥς τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ**. **καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ εἶδεν ποῦ ὑπάγει**. **ὥς τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε**.

Κατὰ Ἰωάννην Ευαγγέλιον, 12, 20-36

Το σύμβολο των Μυστηρίων, ο στάχυς νεκρός και ιδού ζων πολλαπλασιασμένος, μετουσιώνεται από νόμος της περιοδικότητας στο γίγνεσθαι του χρόνου σε ἀρνηση του χρόνου (ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ) **υπὲρ της αἰωνιότητος** (εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν).

Το πάθος της ὑπαρξης στον χρόνο (πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης), μεταστοιχειώνεται σε δοξολογία του θεοῦ δια της τελειότητας της ὑπαρξης στην αἰωνιότητα (πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα).

Ἡ ἰσχὺς του Χρόνου-Κρόνου, του Ἀρχοντος του Κόσμου, μηδενίζεται με την ὑψωση του κεχρισμένου εκ της γης, και αὐτή η στιγμή της ὑψωσης στον χρόνο εἶναι ἡ οδὸς για την αληθὴ αἰωνιότητα, που δεν εἶναι ἡ ἀπειρη διάρκεια στον χρόνο (το φῶς της τελειότητος εἶναι ἡ ἀλήθεια και ἡ ζωὴ της αἰωνιότητος).

Και τέλος, ἡ ὑψωση της δόξας της ὑπαρξης εἶναι ὁ σταυρὸς του πάθους της ὑπαρξης: Ἑλληνιστί Απόλλων και Διόνυσος συμπίπτουν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, αὐτὸν τὸν προαιώνιο Λόγο σαρκωθέντα εἰς ὑπόστασιν μίαν, τὸ Φῶς τοῦ κάλλους της τελειότητος].

Στην άνοιξη της νέας εποχής, ο Ελληνισμός δίνει μορφή στο βίωμα του **θεανθρωπισμού**, της αιωνιότητος ενεργούσης στον χρόνο, μέσα στον χρόνο, ως άξονος του Κόσμου. Το αποτέλεσμα είναι το Δόγμα ως φιλοσοφικοθρησκευτική Μορφή.

Η τέχνη αντιθέτως εκφράζει ακόμη με τα μέσα του κλασσικού κόσμου το βίωμα του ανιστάμενου άξονα της αχρονικής αιωνιότητας: σε αυτό συνίσταται η «αλλοκοσμική» ανάταση της πρωτοχριστιανικής πλαστικής έκφρασης.

[V. Fr. Gerke, *Das heilige Antlitz. Koepfe altchristlicher Plastik*, 1940; id., *Christus in der Spaetantiken Plastik*, 1948; cf. H. Noetzel, *Christus und Dionysos, Bemerkungen zum religionsgeschichtliche Hintergrund von Johannes 2,1-11*, 1960].

Η αρχιτεκτονική επίσης χρησιμοποιεί αρχικά την δομή της **Βασιλικής**. Στο αποκορύφωμα του πρώιμου εαρινού Βυζαντίου, την Ιουστινιάνειο περίοδο, η Ρωμαϊκή αντίληψη του γιγαντιαίου εσωτερικού χώρου για μεγάλους αριθμούς (όπως στις Θέρμες) μεταποιείται στην υπουράνια συμπερίληψη της οικουμένης ως Εκκλησίας του Χριστού (Αγία Σοφία).

Στις αναπαραστατικές Εικαστικές τέχνες, η επιφάνεια της επιπεδικής ζωγραφικής κυριαρχεί της επι-φάνειας της ολόχωρης, ολόσωμης γλυπτικής, διότι αποδίδει οικειότερα την αλλοκοσμικότητα στην νέα διάσταση της σωτηριώδους τελειότητας. Αλλά αυτές οι πρώιμες εκφράσεις σε αρχιτεκτονική και ζωγραφική δεν είχαν μονή. Η Αγιοσοφική σύλληψη του ιερού χώρου εγκαταλείφθηκε, ενώ και η αγιογραφία ξεπέρασε τις καταβολές της ύστερης αρχαιότητας δημιουργώντας την αρμόζουσα μορφολογία της σωτηριολογίας της τελειότητας στην οποία συνίσταται η νέα όψη του ίδιου συστατικού βιώματος του Ελληνισμού.

Το βίωμα του Ελληνισμού έδρασε πληρεξούσια μορφοποιητικά πρώτα στις τέχνες κατά την κλασσική του περίοδο (Αρχαία Ελλάδα), και μετά στην φιλοσοφική σκέψη. Η **αντίστροφη διαφορά φάσης παρατηρείται στην Βυζαντινή εποχή**. Η εαρινή συμφωνία της τέχνης ηχεί εκεί μετά την Ισλαμική θρησκευτική μεταρρύθμιση και την αντίστοιχη Εικονομαχία, από τον 9^ο αιώνα και μετά, κατά το Μέσο Βυζάντιο. Η διαφορά στην διαφορά φάσης των δύο πολιτισμών, η αντίθετη

κίνηση μεταξύ τέχνης και λόγου, οφείλεται στην διαφορά έμφασης στους δύο όρους της ταυτωτικής εξίσωσης που συνιστά τον άξονα τελειότητας (κάλλους) και αιωνιότητας (σωτηρία). Το Κλασσικό τονίζει το κάλλος ενώ το Ορθόδοξο την λύτρωση.

Στο Ύστερο Βυζάντιο η πολιτισμική επικράτηση του Ελληνισμού κορυφώνεται στην κλασσικότητα της αρχιτεκτονικής και αγιογραφίας: το κάλλος συνίσταται στο εναρμόνιο σύστημα αναλογικών σχέσεων των μερών ενός οργανικού όλου μεταξύ τους και προς το όλο. Εμπεδώνεται ο Ελληνισμός και με τον ιδιαίτερο υστεροβυζαντινό κλασσικισμό της λογιότητας. Και επί πάσι διατρανώνεται, αντινομικά κατ' επίφαση, με την τελευταία δημιουργική αστραποβολή του θεολογικού, μοναστικού Ησυχασμού.

Οι άκτιστες ενέργειες της θεότητας που ουσιώνουν τον Κόσμο του γίνεσθαι των φαινομένων καθολικοποιούν την υποστατική ένωση θεότητας και ανθρωπότητας (στον Χριστό) στην ενεργειακή ταύτιση Δημιουργού και δημιουργήματος εν γένει (σε κάθε ύπαρξη μερικώς και στον Κόσμο συνολικά ολοσχερώς).

Ο Κόσμος ως άκτιστη ενέργεια του Θεού και ο Κόσμος ως φανέρωση του Απόλυτου αποτελούν παραλλαγές στο μέγα θέμα της απόκαλυπτικής οντολογικής και σωτηριολογικής αρμονίας του Ελληνισμού: αυτό που Είναι φαίνεται, γιατί μόνο αυτό που έχει την δύναμη να υπάρχει μπορεί να φαίνεται, έχει την δύναμη να απόκαλύπτει την κρυφιά του στην τελειότητα της ουσίας του. Πρωτίστως και κυρίως δε αυτό που Είναι είναι το Απόλυτο.

Στην συνάντησή μας αυτής της Πέμπτης θα αναλύσω τις σχέσεις μεταξύ των εξελίξεων στην φάση του Ύστερου Βυζαντίου, επικεντρωνόμενος αφ' ενός μεν στον εναρμονισμό θεολογικών, φιλοσοφικών, ζωγραφικών και αρχιτεκτονικών εξελίξεων κατά τους αιώνες 13^ο – 15^ο μ.Χ. , αφ' ετέρου δε στο μέγα και μοναδικό παράδοξο πολιτισμικής υπερακμής και πολιτικοοικονομικοστρατιωτικής απαξίωσης κατά την περίοδο εκείνη.

Θα συζητήσουμε την ιδεολογική διαμάχη που τυποποιείται στα τρία μεγάλα ονόματα του Πλήθωνος, του Γεωργίου Σχολάριου και του

Βησσαρίωνος. Θα εξιχνιάσουμε που έδειχνε το άνυσμα του Ελληνισμού στην δεδομένη τερματική φάση της Βυζαντινής ιστορίας.

Με το τέλος της Βυζαντινής ενότητας επικρατεί ένα κλείσιμο και μια σκλήρυνση στην κατάσταση του Ελληνισμού μέσα στον χρόνο ανομοίως όμοια προς το πάγωμα της Μορφής στην Δωρική Σπάρτη του 6^{ου} αιώνα π.Χ. Θα μελετήσουμε τις συμπάθειες και αντιπάθειες των δύο φαινομένων, την αιτία και φύση τους καθώς και τις συνέπειές τους.

Ο θεματικός τίτλος της ομιλίας μου είναι:

Ησυχασμός και Κλασικισμός στο Τέλος του Βυζαντίου:

Η Ματαιωθείσα Μεγάλη Ανανέωση.

Η ομιλία θα γίνει την Πέμπτη 22 Φεβρουαρίου 8.30 το βράδυ στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάλου Λόγου και Τέχνης (2^{ος} όροφος, Πλατεία Γεωργίου Α').

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

II

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Κύκλος Β'

Η Σπάρτη

από την Δημιουργία του Ελληνισμού

στην Ελληνική Ηγεμονία.

Το Λακεδαιμόνιο Θέρος

(556-371 π.Χ.)

Η Σπάρτη στο τέλος του 7^{ου} αιώνα π.Χ. έχει επιτύχει την αληθινή ανθρώπινη τελειότητα ταυτίζοντας ιδέα και πραγματικότητα: το φυσικό σωματικό κάλλος με τον νου που εγγίγνεται σε αυτό και ωριμάζει με την συνεχή αναφορά προς αυτό.

Το επίτευγμα είναι μοναδικό στην ιστορία της ανθρωπότητας και έτσι αποτελεί τον νοηματοδοτικό, ενεργό και αποτελεσματικό άξονα της ιστορίας.

Ο Σπαρτιάτης ζει κατ' εικόνα και ομοίωση του Απόλυτου Είναι που προβάλλει εαυτό ως κοσμική ύπαρξη, συνιστώντας το γίγνεσθαι του χρόνου, για να φανεί στο κάλλος της τελειότητάς του. Οι δράσεις του

είναι επίδειξη κάλλους, επι-φάνεια τελειότητας. Μάχεται χορεύοντας και αγωνίζεται από-καλυπτόμενος με όλες τις έννοιες.

Η Σπάρτη τον 6^ο αιώνα π.Χ. έχει συναίσθηση της αισθητής τελειότητας του αυθεντικού Δωρικού βίου. Το έργο της πόλεως είναι ο Σπαρτιάτης ο ίδιος, άγαλμα του Απόλλωνος, θεοειδής και βιών για να είναι θεοειδής. Τελειοποιεί εαυτόν και εορτάζει την επιτετευγμένη τελειότητά του. Όλα τα άλλα είναι είτε προϋποθέσεις και συναίτια είτε από-δείξεις και από-τελέσματα αυτού του κάλλους της ύπαρξης.

Ο Σπαρτιάτης ζει για το κάλλος: είναι δηλαδή βαθύτατα ερωτικός. Ο Έρως του Καλού αποτελεί την αιτία και τον λόγο και τον σκοπό της ύπαρξης, την δύναμη του «Τέλους» του Είναι, την αρχή και το τέρμα του γίγνεσθαι, την πνοή της ζωής για το φως της αλήθειας. Εδώ ριζώνεται και θάλλει και ανθίζει ο Δωρικός έρως.

Ο Σπαρτιάτης εράται του Απόλλωνος και εαυτού ως ινδάλματος και «αγάλματος» του Απόλλωνος. Είδε εαυτόν εν αλλήλοις τοις «ομοίοις» και ε γνώρισε ως καλόν λίαν το έργον της θεομορφίας που η Σπάρτη υπηρετεί. Και έτσι η Σπάρτη θέλησε να παγώσει τον χρόνο στην στιγμή της τελειότητας που από-καλύπτει την αιωνιότητα. Η πόλη να μείνει στην άνοιξή της. Ο ανθός της ύπαρξης να διαρκεί στον χρόνο. Να σταματήσει ο χρόνος στην ώρα της ακμής της Σπάρτης.

Η προβολή της Ιωνικής δημιουργίας εξ άλλου, αν και εμπνευσμένης από τον ίδιο Δωρικό έρωτα του καλού, σηματοδοτεί περίσκεψη στην Σπάρτη και ηχεί κώδωνα κινδύνου για τον επίγειο Σπαρτιατικό «παράδεισο».

Μπορεί να ευδοκιμήσει το Δωρικό κάλλος χωρίς την καθοριστική αναγωγή στην απλή αρμονία της γυμνής μορφής και χωρίς την μονοειδή αφιέρωση στην φυσική τελειότητα του Σπαρτιατικού τρόπου βίου; Μπορεί να αναπτυχθεί ένας «πλουσιώτερος» ρυθμός, συνθετώτερος και ευκολώτερος ταυτόχρονα, περιενδεδυμένος και διακοσμητικώτερος, κοντύτερα στην πολυσχιδή ανθρώπινη πραγματικότητα;

[Φερ' ειπείν παραβάλετε: καὶ ἐν ταῖς παιδείαις οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει εὐθὺς νέοι ὄντες τὸ ἀνδρεῖον μετέρχονται, ἡμεῖς δὲ ἀνειμένως διαιτώμενοι οὐδὲν ἥσσον ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνους χωροῦμεν. Θουκυδίδης, (Περικλέους επιτάφιος), II, 39, 1].

Η Σπάρτη αρνείται την αξία της παραλλαγής, ακολουθώντας τον θεό της. Δεύτερος λόγος του Σπαρτιατικού «σφιξίματος».

Η ιστορία είναι θεμελιωδώς πολιτισμική ιστορία: πολιτική, στρατιωτική και οικονομική ιστορία εξαρτώνται από την βασική και έπονται. Βέλτιστα αυτό διαδηλώνεται στην Ελληνική ιστορία, από Καθόδου των Δωριέων (1184 π. Χ.) μέχρι την αποφράδα ημέρα του Αυγούστου του 338 π.Χ που έγινε η Μάχη της Χαιρωνείας. Διαυγέστερα αποκαλύπτεται αυτή η πολιτισμική προτεραιότητα της ιστορικής αιτιότητας στην ιστορία του 6^{ου} και 5^{ου} αιώνα π.Χ.

Στην συνάντησή μας αυτής της Παρασκευής θα συνδέσω πολιτισμικές παραμέτρους με τις Λακεδαιμόνιες σχέσεις κατά τον 6^ο π.Χ. αιώνα προς τις άλλες Ελληνικές πόλεις και την προσεχή κυριαρχούσα δύναμη στα ανατολικά, την μεγάλη Λυδική αυτοκρατορία. Θα αναλύσω τον εναρμονισμό μεταξύ εξωτερικών και εσωτερικών πολιτικών της Σπάρτης στην ίδια περίοδο. Εστιακός πόλος της θεωρίας θα είναι η ιδιαίτερη σχέση Σπάρτης – Δελφών όπως αυτή εξ αρχής θεμελιώθηκε, σφυρηλατήθηκε δε στην διάρκεια του αιώνα της κρίσης που μελετάμε επισταμένως στις τελευταίες τέσσερες συναντήσεις μας. Θα επιμείνω στη εξιχνίαση της φύσης και του ρόλου του Μαντείου στην Ελληνική ιστορία του αρχαϊκού κόσμου. Θα ξεκινήσω από την θρησκευολογική σημασία της «έλευσης» και κυριαρχικής παρουσίας του νεαρώδους θεού στην καρδιά και κόλπο της χθόνιας γονιμότητας, στο Πυθικό Μαντείο της Γης.

[Ο Ομηρικός Ύμνος εις Απόλλωνα, ή οι δύο συνραψωδούμενοι «Ομηρικοί» ύμνοι, θα μας είναι πολύτιμοι οδηγοί. Το ίδιο και οι αρχαιολογικές Απολλώνιες μαρτυρίες σε Δελφούς και Σπάρτη, προεξεχόντως ο Λακωνικός χρυσελεφάντινος Απόλλων των Δελφών. Οι παραδιδόμενοι Πυθικοί χρησμοί για ή προς την Σπάρτη χρήζουν ειδικής μελέτης, της οποίας θα θέσουμε την βάση. Θα ασχοληθούμε με καίρια επιλεγμένα σημεία της ιστορίας του αιώνα της Κρίσης].

Ο θεματικός τίτλος της ομιλίας μου είναι:

*Λακεδαιμόνια Εξωτερική Πολιτική στον 6^ο αιώνα
και ο Άξονας Δελφών-Σπάρτης.*

Η ομιλία θα πραγματοποιηθεί την Παρασκευή 23 Φεβρουαρίου, 8.30 το βράδυ, κανονικά στην Αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου του ΝΠΠΠ Δήμου Σπάρτης στην Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη.

Θα υπάρξει προβολή συνοδευτικού οπτικού υλικού.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.